

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος

1. Ποια μεταρρύθμιση και γιατί
2. Κεντρικός ρόλος για τις οργανώσεις παραγωγών
3. Μεταρρύθμιση του καθεστώτος ενίσχυσης για μεταποιημένα οπωροκηπευτικά – Το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση
4. Προώθηση, πρότυπα ποιότητας και εμπορίας
5. Δεδομένα και αριθμοί

Ιανουάριος 2007

Πρόλογος

Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις όλων σχεδόν των τομέων που καλύπτονται από την κοινή γεωργική πολιτική συνιστούν τη σημαντικότερη αλλαγή στη γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τότε που καθιερώθηκε η ΚΓΠ, εδώ και πάνω από σαράντα χρόνια.

Μέσω των μεταρρυθμίσεων, οι αγρότες είναι ελεύθεροι να ακολουθούν τα νεύματα της αγοράς και να παράγουν αυτό που θέλει ο καταναλωτής, οι δε παραγωγοί επιβραβεύονται για τη συμβολή τους σε δημόσια αγαθά όπως είναι η προστασία του περιβάλλοντος.

Καιρός είναι τώρα να επεκταθεί η μεταρρυθμιστική διαδικασία στον τομέα των οπωροκηπευτικών.

Οφείλουμε βέβαια να παραμείνουμε πιστοί στον δρόμο που επιλέξαμε για την ευρωπαϊκή γεωργία μέσα στην τελευταία τριετία· και είναι αυτονόητο ότι οι προτάσεις μας πρέπει να συνεκτιμούν τα ειδικά χαρακτηριστικά της παραγωγής των οπωροκηπευτικών.

Ο τομέας αυτός βρίσκεται υπό πίεση.

Ως αποτέλεσμα της υψηλής συγκέντρωσης επιχειρήσεων του λιανεμπορίου και εκπτωτικών αλυσίδων, έχει ισχυροποιηθεί ο ρόλος τους στη διαμόρφωση των τιμών της αγοράς.

Η αύξηση των ανταγωνιστικών πιέσεων εξαιτίας εισαγωγών από τρίτες χώρες απλώς επιδεινώνει την κατάσταση.

Η ικανότητά μας να αντιμετωπίσουμε αυτές τις προκλήσεις δεν διευκολύνεται από τον μεγάλο κατακερματισμό του κλάδου των παραγωγών, κατακερματισμό ο οποίος εξακολουθεί να χαρακτηρίζει τον τομέα των οπωροκηπευτικών.

Προϊόντα που προορίζονται για μεταποίηση δέχονται ολοένα και μεγαλύτερες πιέσεις λόγω αυξημένης έκθεσης στον ανταγωνισμό εξαιτίας των εισαγωγών. Αναφέρουμε μεταξύ άλλων τον τοματοπολτό, τα κατεψυγμένα φρούτα και τα μανταρίνια σε κονσέρβα από την Κίνα.

Πώς θα αντιμετωπίσουμε αυτά τα προβλήματα;

Πρέπει πρώτα απ'όλα να ασχοληθούμε με τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τομέας, ενδυναμώνοντας τις προσπάθειες για αντιμετώπιση του κατακερματισμού.

Πρέπει να καταστήσουμε ακόμη ελκυστικότερη τη συμμετοχή στις οργανώσεις παραγωγών, που αποτελούν τη σπονδυλική στήλη του τομέα των οπωροκηπευτικών.

Υπάρχουν και κάποια άλλα στοιχεία του σημερινού καθεστώτος τα οποία απλώς δεν συμβιβάζονται με την ΚΓΠ όπως αυτή νοείται σήμερα. Οι ενισχύσεις παραγωγής στον μεταποιητικό κλάδο πρέπει να καταργηθούν και να αντικατασταθούν με τις αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις στο πλαίσιο του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης, το οποίο αποδείχτηκε πολύ επιτυχημένο σε άλλους τομείς της γεωργικής παραγωγής.

Τα τελευταία χρόνια, οι παραγωγοί διαχειρίστηκαν τεράστιες αλλαγές, με αποτέλεσμα μια πολύ θετική συμβολή στην προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος.

Πάνω σ'αυτό το δεδομένο έχουν βασιστεί οι προτάσεις μας για τη μεταρρύθμιση του τομέα των οπωροκηπευτικών: υποχρεωτικά περιβαλλοντικά πρότυπα με τα οποία συναρτώνται πλέον οι ενισχύσεις, ένα ελάχιστο ποσό δαπάνης που θα επενδύει κάθε οργάνωση παραγωγών

σε περιβαλλοντικά μέτρα και αυξημένες ενισχύσεις για βιολογικά προϊόντα.

Με το ίδιο πνεύμα, επιθυμούμε να προωθήσουμε την κατανάλωση οπωροκηπευτικών, τα οποία αποδεδειγμένα έχουν ευεργετική επίδραση στην υγεία μας, και μάλιστα σήμερα που παρατηρείται αυξανόμενη παχυσαρκία, κυρίως μεταξύ των νέων.

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας συνιστά μέση ημερήσια πρόσληψη φρούτων και λαχανικών 400 γραμμάρια. Τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας από το 1995 δείχνουν ότι η μέση ημερήσια πρόσληψη στην ΕΕ κυμαίνεται από 200 γραμμάρια στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστρία μέχρι 500 γραμμάρια στην Ελλάδα και τη Φινλανδία.

Προτείνουμε τη λήψη ειδικών μέτρων, μέχρι και άμεση χρηματοδοτική ενίσχυση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, για να ενθαρρύνουμε μεγαλύτερη κατανάλωση οπωροκηπευτικών.

Είναι επίσης σαφές ότι τα οπωροκηπευτικά, πολύ περισσότερο από άλλα γεωργικά προϊόντα, είναι εξαιρετικώς ευπαθή και ότι μπορεί να υποστούν ζημιά ως αποτέλεσμα απρόβλεπτων μετεωρολογικών φαινομένων.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο προτείνουμε στοχευμένα μέτρα διαχείρισης κινδύνου παράλληλα με τη γενική προσέγγιση περί διαχείρισης κινδύνου που υιοθετήθηκε πέρυσι από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Θα πρέπει τέλος, αν όχι κυρίως, να απλοποιήσουμε τις διατυπώσεις όπου αυτό είναι δυνατόν, τόσο για τους παραγωγούς όσο και για τις διοικητικές υπηρεσίες.

Πιστεύω ότι οι προτάσεις που υποβάλλουμε εξυπηρετούν αυτόν ακριβώς τον σκοπό.

Ακολουθεί λεπτομερειακή ανάλυση της αγοράς και των μέτρων που προτείνουμε για να εξασφαλίσουμε στους παραγωγούς μας ένα βιώσιμο μέλλον σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Καλή ανάγνωση.

Mariann Fischer Boel
Επίτροπος αρμόδια για θέματα γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης

Ποια μεταρρύθμιση και γιατί

Η προτεινόμενη αναθεώρηση της κοινής οργάνωσης αγοράς (ΚΟΑ) οπωροκηπευτικών ευθυγραμμίζει το καθεστώς του εν λόγω τομέα με τις μεταρρυθμίσεις 2003 της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), που ήδη ισχύουν για την πλειονότητα των γεωργικών τομέων. Η αναθεωρημένη ΚΟΑ δίνει έμφαση σε μια αποτελεσματικότερη ενίσχυση ανά εκμετάλλευση και σε μια οικολογική παραγωγή με άξονα την αγορά, ενώ παράλληλα έρχεται να ενισχύσει τη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα παγκόσμια εμπορικά φόρα.

Σε σύνολο 9,7 εκατομ. γεωργικές εκμεταλλεύσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25, οπωροκηπευτικά παράγονται σε 1,4 εκατομ. απ'αυτές. Στον τομέα αυτόν αντιστοιχεί ποσοστό 3% των καλλιεργούμενων εκτάσεων και ποσοστό 17% της αξίας της γεωργικής παραγωγής στην ΕΕ. Ο τομέας παρουσιάζει ανομοιογένεια και ποικιλομορφία σε προϊόντα, τρόπους παραγωγής, τύπο και μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και διαύλους εμπορίας.

Τα οπωροκηπευτικά είναι εξαιρετικά ευπαθή προϊόντα και η παραγωγή τους εντάσσεται στις δραστηριότητες υψηλής εντάσεως εργασίας. Οι διακυμάνσεις στο κλίμα και τη θερμοκρασία, καθώς και αρρώστιες ή παράσιτα προξενούν τακτικές κρίσεις που εκδηλώνονται ως απότομες αυξήσεις ή μειώσεις της προσφοράς και πτώση της ζήτησης που υπονομεύουν το εισόδημα των καλλιεργητών.

Ταυτοχρόνως, ο τομέας δέχεται πιέσεις εξαιτίας της υψηλής συγκέντρωσης επιχειρήσεων λιανεμπορίου και εκπτωτικών αλυσίδων που διαδραματίζουν ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στη διαμόρφωση των τιμών της αγοράς. Ήδη από το 2005, ποσοστό 80% των πωλήσεων νωπών προϊόντων βρισκόταν στα χέρια 20 το πολύ 25 επιχειρήσεων λιανεμπορίου στην Ευρώπη, αριθμός που παρουσιάζει τάση συρρίκνωσης. Οι καλλιεργητές βρίσκονται επίσης αντιμέτωποι με αυξημένο ανταγωνισμό λόγω εισαγωγών από τρίτες χώρες.

Εξάλλου, παρά το γεγονός ότι τα φρούτα και τα λαχανικά συμβάλλουν στην υγιεινή διατροφή, η κατανά-

λωσή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι στάσιμη. Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας έχει εκτιμήσει ότι για μια σωστή διατροφή απαιτούνται ημερησίως τουλάχιστον 400 γραμμάρια φρούτων και λαχανικών, δεδομένο που ισχύει σήμερα μόνο στην Ελλάδα και τη Φινλανδία μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Σε άλλες χώρες μέλη, η αντίστοιχη τιμή είναι πολύ χαμηλότερη.

Η δύναμη των αριθμών-

ο κεντρικός ρόλος των οργανώσεων παραγωγών

Η ΚΟΑ οπωροκηπευτικών δημιουργήθηκε το 1962 για να εξυπηρετήσει τη διαχείριση της παραγωγής και του εμπορίου των προϊόντων αυτών στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την επίτευξη των στόχων της ΚΓΠ. Στον υπόψη τομέα διατίθεται το 3,1% του προϋπολογισμού της ΚΓΠ (περίπου 1,5 δισεκατομ. ευρώ το 2005). Μέχρι σήμερα, με το ποσοστό αυτό χρηματοδοτούνται δύο συνιστώσες: οι οργανώσεις παραγωγών του τομέα και οι ενισχύσεις για προϊόντα του τομέα που προορίζονται για μεταποίηση.

Με σημείο εκκίνησης τη μεταρρύθμιση της ΚΟΑ το 1996, οι οργανώσεις παραγωγών έγιναν – και παραμένουν – ο στυλοβάτης των καλλιεργητών του τομέα. Οι οργανώσεις παραγωγών είναι το κεντρικό εργαλείο για την απορρόφηση της προσφοράς ώστε να αντισταθμίζεται η αυξανόμενη συγκέντρωση στην αγορά διανομής. Το 2004, περί το 40% της συνολικής παραγωγής διοχετεύτηκε στην αγορά μέσω των οργανώσεων παραγωγών. Η νέα ΚΟΑ αποσκοπεί σε σημαντική αύξηση του ποσοστού αυτού, σε ώθηση της διαπραγματευτικής δύναμης των παραγωγών και σε επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση σε οργανώσεις παραγωγών που διαχειρίζονται ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα. Τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούνται κατά 50% από την οργάνωση παραγωγών και κατά 50% από την ΕΕ. Η κοινοτική χρηματοδότηση μιας οργάνωσης παραγωγών περιορίζεται σε ποσοστό 4,1% της αξίας των προϊόντων της οργάνωσης παραγωγών τα οποία διοχετεύονται στην αγορά. Μέτρα που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο επιχειρησιακών προ-

γραμμάτων περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη βελτίωση της ποιότητας, το μάρκετινγκ, εκστρατείες προώθησης, ανάπτυξη βιολογικής ή ολοκληρωμένης παραγωγής και άλλα μέτρα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

Τι να περιμένουμε από τη μεταρρύθμιση της ΚΟΑ

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθώς και το σύνολο των πληροφοριών που ανταλλάσσονται στο πλαίσιο μιας ανοιχτής διεργασίας διαβούλευσης, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση μεταρρύθμισης με τους κάτωθι στόχους:

- Να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα του κοινοτικού τομέα οπωροκηπευτικών και η στροφή του προς την αγορά, ως συμβολή στην επίτευξη αιεφόρου παραγωγής που θα είναι ανταγωνιστική τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές αγορές.
- Να περιοριστούν οι εξαιτίας των κρίσεων διακυμάνσεις του εισοδήματος των παραγωγών οπωροκηπευτικών.
- Να αυξηθεί η κατανάλωση οπωροκηπευτικών στην ΕΕ.
- Να συνεχιστούν οι προσπάθειες του τομέα για διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος.
- Να απλοποιηθούν και, αν είναι δυνατόν να περιοριστούν οι διοικητικές διατυπώσεις για όλους τους ενδιαφερόμενους.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, στην ειδική έκθεση αριθ. 8/2006 «Καλλιέργεια της επιτυχίας; Αποτελεσματικότητα της στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα επιχειρησιακά προγράμματα των παραγωγών στον τομέα των οπωροκηπευτικών» (Σεπτέμβριος 2006), συνιστά να γίνουν αποτελεσματικότερα τα επιχειρησιακά προγράμματα των οργανώσεων παραγωγών, και παράλληλα να γίνει καλύτερη στοχοθέτηση των προγραμμάτων και αξιολόγηση των στόχων των προγραμμάτων. Η έκθεση συνιστά επίσης να ευθυγραμμιστούν οι κανόνες του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση με τους κανόνες του προγράμματος της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη. Στη μεταρρύθμιση 2006 της ΚΟΑ έχουν συνεκτιμηθεί αυτές και άλλες συστάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η νέα ΚΟΑ είναι πιο ευέλικτη ως προς τα κριτήρια συμμετοχής στις οργανώσεις παραγωγών, ώστε οι τελευταίες να είναι πιο ελκυστικές για τους παραγωγούς, ιδιαιτέρως μάλιστα σε κράτη μέλη όπου η συγκέντρωση της παραγωγής η οποία διατίθεται μέσω των οργανώσεων παρα-

γωγών παραμένει χαμηλή. Προβλέπει επίσης διατάξεις που αποσκοπούν σε βελτίωση των επιχειρησιακών προγραμμάτων από πλευράς αιεφορίας, περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και αποτελεσματικότητας.

Η μεταρρύθμιση θεσπίζει ειδικά μέτρα για την παροχή επιπλέον ενίσχυσης στους παραγωγούς βιολογικών προϊόντων, ώστε να αυξηθεί η κατανάλωση οπωροκηπευτικών, από τα παιδιά κυρίως, και προωθεί τη δωρεάν διανομή προϊόντων σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, σχολεία και τα συναφή.

Δεδομένου ότι τα οπωροκηπευτικά είναι ευπαθή προϊόντα και η παραγωγή τους απρόβλεπτη, η νέα ΚΟΑ προωθεί νέα εργαλεία αντιμετώπισης των κρίσεων της αγοράς. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι αποσύρσεις προϊόντων από την αγορά με συγχρηματοδότηση από τις οργανώσεις παραγωγών, η συγκομιδή προϊόντων προτού ωριμάσουν, η μη συγκομιδή, η προώθηση και επικοινωνία, μέτρα κατάρτισης, η ασφάλιση της συγκομιδής και χρηματοδοτική στήριξη για την ίδρυση ταμείων αλληλοβοήθειας.

Σκοπός της άμεσης ενίσχυσης

Η μεταρρύθμιση 2003 της ΚΓΠ εισήγαγε το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης ανά γεωργική εκμετάλλευση, το οποίο αποσυνδέει από την παραγωγή την ενίσχυση που χορηγείται στους παραγωγούς: το καθεστώς αυτό όμως δεν εφαρμόστηκε για τους παραγωγούς οπωροκηπευτικών, πλην ορισμένων περιπτώσεων μοντέλων εφαρμογής που έχουν επιλεγεί από κάποια κράτη μέλη (περιφερειακό μοντέλο). Σε ορισμένα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην ΕΕ το 2004, το καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης επιτρέπει την αποσύνδεση των πληρωμών για όλες τις εκτάσεις όπου καλλιεργούνται οπωροκηπευτικά, με αποτέλεσμα η άμεση ενίσχυση που καταβάλλεται στους παραγωγούς οπωροκηπευτικών να διαφέρει πολύ από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

Η νέα ΚΓΠ δίνει έμφαση στη μετάβαση από μια πολιτική «στήριξης των τιμών και της παραγωγής» προς μια άλλη πολιτική «στήριξης του εισοδήματος». Για να ευθυγραμμιστεί λοιπόν η ΚΟΑ οπωροκηπευτικών με τη νέα ΚΓΠ, καταργεί κάθε ενίσχυση που συνδέεται με την παραγωγή, συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών κατά την εξαγωγή και των αποσύρσεων με χρηματοδότηση από

την ΕΕ (εξαιρείται η δωρεάν διανομή προϊόντων) και υπάγει τον τομέα των οπωροκηπευτικών στο καθεστώς ενιαίας πληρωμής, εισάγοντας ειδικές περιβαλλοντικές δεσμεύσεις σε ό,τι αφορά τις καλλιεργητικές πρακτικές που πρέπει να ακολουθούν οι παραγωγοί για να έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν ενισχύσεις.

Τα κράτη μέλη θα έχουν την ευελιξία να καθορίζουν ποσά αναφοράς και εκτάσεις επιλέξιμες στο πλαίσιο του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης, βασιζόμενα σε μια αντιπροσωπευτική περίοδο της αγοράς για κάθε προϊόν του τομέα των οπωροκηπευτικών και σε ενδεδειγμένα κριτήρια που δεν θα εισάγουν διακρίσεις.

Νέο ξεκίνημα

Η υπαγωγή του τομέα των οπωροκηπευτικών στο καθεστώς ενιαίας πληρωμής και στο καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης θα συμβάλει σε περαιτέρω απλοποίηση του καθεστώτος. Είναι κί'αυτό ένα σημαντικό βήμα προς το καθεστώς του «πράσινου κουτιού» του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), ώστε να αναβαθμιστεί έτσι σημαντικά η ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διαπραγματεύεται με τους εμπορικούς εταίρους της σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσω του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης θα βελτιωθεί επίσης η προβλεψιμότητα των γεωργικών προϋπολογισμών και, κατά συνέπεια, η στοχοθέτηση επιθυμητών αποτελεσμάτων για τον τομέα.

INCOFRUIT

Κεντρικός ρόλος για τις οργανώσεις παραγωγών

Η αναθεώρηση 2006 της κοινής οργάνωσης αγοράς (ΚΟΑ) οπωροκηπευτικών ενισχύει τον ήδη σημαντικό ρόλο των οργανώσεων παραγωγών, ενθαρρύνοντας την ανταγωνιστικότητα της παραγωγής με στροφή προς την αγορά, μειώνοντας τις διακυμάνσεις προσφοράς και ζήτησης και σταθεροποιώντας παράλληλα το εισόδημα των παραγωγών. Οι οργανώσεις παραγωγών συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και ενθαρρύνουν την κατανάλωση φρούτων και λαχανικών.

Από το 1997, οι οργανώσεις παραγωγών είναι το κεντρικό κλειδί της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μεταρρύθμιση του τομέα των οπωροκηπευτικών, διοχετεύοντας τις ενισχύσεις προς τους παραγωγούς. Σε μερικά κράτη μέλη, οι οργανώσεις παραγωγών λειτουργούν με μεγάλη επιτυχία· σε άλλα, όπου η πρόοδος έχει επιβραδυνθεί, χρειάζεται δουλειά για να βελτιωθούν οι επιδόσεις. Η νέα ΚΟΑ απλοποιεί τους κανόνες ώστε οι οργανώσεις παραγωγών να γίνουν αποτελεσματικότερες, ευθυγραμμίζοντας παράλληλα τους κανόνες και τις στρατηγικές του τομέα με τη νέα κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ).

Κύριος σκοπός των οργανώσεων παραγωγών είναι η σταθεροποίηση των τιμών με οργάνωση της προσφοράς και βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ ζήτησης και προσφοράς. Η στρατηγική αυτή οδήγησε σε αδιαμφισβήτητες επιτυχίες: πλεονάσματα και αποσύρσεις από την αγορά μειώθηκαν δραστικά. Το 2005, οι ενισχύσεις για απόσυρση ανήλθαν μόνο σε ποσοστό 2% των λειτουργικών δαπανών των οργανώσεων παραγωγών.

Στα 25 κράτη μέλη δραστηριοποιούνται μέχρι 1400 οργανώσεις παραγωγών: από πενταμελείς, με ελάχιστο κύκλο εργασιών 100 000 ευρώ, μέχρι οργανώσεις παραγωγών με χιλιάδες μέλη και σύνολο πωλήσεων που ανέρχεται σε εκατομμύρια ευρώ. Η συνολική αξία της παραγωγής που διακινείται στην αγορά μέσω των οργανώσεων παραγωγών διαφέρει από χώρα σε χώρα, κυμαινόμενη μεταξύ < 10% στην Πολωνία μέχρι > 80% στο Βέλγιο, την Ιρλανδία και τις Κάτω Χώρες. Διαφορές υπάρχουν επίσης ως προς τον αριθμό των αγροτών που είναι μέλη οργανώσεων παραγωγών, με μέσο όρο 40%

περίπου σε επίπεδο ΕΕ, ποσοστό το οποίο υπολείπεται από τον στόχο 60% που έχει θέσει η Επιτροπή για το 2013 και που συνιστά έναν ακόμη σοβαρό λόγο για τη μεταρρύθμιση.

Έγκαιρη ενημέρωση στοιχείων

Η μεταρρύθμιση 2006 υπογραμμίζει την ανάγκη να γίνουν οι οργανώσεις παραγωγών ελκυστικότερες γι'αυτούς, όχι μόνο για τις ανάγκες συγκέντρωσης της παραγωγής και πρόληψης των κρίσεων, αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής, την προστασία του περιβάλλοντος και την ενθάρρυνση της κατανάλωσης οπωροκηπευτικών. Παραμένει ως προτεραιότητα η εξισορρόπηση των πιέσεων που δέχονται οι τιμές λιανικής με τον ανταγωνισμό εξαιτίας των εισαγωγών, ώστε να σταθεροποιηθούν τα εισοδήματα.

Η νέα ΚΟΑ:

- αυξάνει την ευελιξία των κρατών μελών προκειμένου για την αναγνώριση μιας οργάνωσης παραγωγών (ενός και μόνο προϊόντος)·
- επιτρέπει τη συμμετοχή σε περισσότερες από μία οργανώσεις παραγωγών καθώς και απευθείας (μερικές) πωλήσεις σε τρίτες χώρες·
- δίνει πρόσθετη στήριξη σε περιοχές χαμηλού βαθμού οργάνωσης και στα νέα κράτη μέλη·
- προάγει τις συγχωνεύσεις οργανώσεων παραγωγών, τον σχηματισμό υπερεθνικών οργανώσεων παραγωγών και την ίδρυση ενώσεων οργανώσεων παραγωγών·
- προσφέρει επιπλέον στήριξη στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων·
- υποστηρίζει ένα πρόγραμμα διαχείρισης κρίσεων, στο πλαίσιο του οποίου οι δαπάνες επιμερίζονται κατά 50% στην ΕΕ και 50% στις οργανώσεις παραγωγών (μόνο τα μέλη είναι επιλέξιμα)·
- στη διάρκεια κρίσεων, επεκτείνει τους κανόνες στην επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν μη μέλη·
- υπάγει στην ΚΟΑ νέα προϊόντα, όπως αρωματικά φυτά μαγειρικής (μπορούν έτσι να ιδρύονται νέες οργανώσεις παραγωγών)·

- δίνει ξεχωριστή σημασία στην προστασία του περιβάλλοντος, διαθέτοντας 20% τουλάχιστον των πόρων των επιχειρησιακών προγραμμάτων για δραστηριότητες και επενδύσεις περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος
- καταργεί τις επιδοτήσεις εξαγωγών.

Εναρμονισμένη στρατηγική ενίσχυσης

Η νέα ΚΟΑ απαιτεί από τα κράτη μέλη – ή από τις οργανώσεις παραγωγών που είναι σε θέση να το επιτύχουν μόνες τους – να χαράξουν μια στρατηγική επίλυσης προβλημάτων για τον υπόψη τομέα. Για να είναι επιλέξιμες για κοινοτική ενίσχυση, οι οργανώσεις παραγωγών μπορούν να εκπονούν επιχειρησιακά προγράμματα βάσει της εν λόγω εθνικής στρατηγικής.

Σε ποσοστό μεγαλύτερο από 70%, οι οργανώσεις παραγωγών έχουν επιχειρησιακό πρόγραμμα· είναι το κύριο εργαλείο που διαθέτουν για να βοηθούν τους καλλιεργητές να εκσυγχρονίζονται και να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις της αγοράς. Στο πλαίσιο της νέας ΚΟΑ, η ΕΕ χρηματοδοτεί τα προγράμματα σε ποσοστό 50%. Αυτός ο επιμερισμός της χρηματοδότησης εγγυάται ότι οι οργανώσεις παραγωγών θα αναλαμβάνουν μόνο επενδύσεις και δραστηριότητες που οι παραγωγοί θα θεωρούν ουσιαστικές. Το μέγιστο ποσοστό συμμετοχής της ΕΕ ορίζεται σε 4,1% της αξίας των προϊόντων που η οργάνωση παραγωγών θα διακινήσει στην αγορά.

Μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων χρηματοδοτούνται συλλογικές επενδύσεις σε μηχανήματα, θερμοκήπια, μονάδες συσκευασίας, Ε&Α, κατάρτιση, καθώς και η βελτίωση της ποιότητας και τα φυτοϋγειονομικά πρότυπα. Στις Κάτω Χώρες για παράδειγμα, η VoedingsTuinbouw Nederland χρησιμοποίησε τη χρηματοδότηση μέσω του επιχειρησιακού προγράμματος για να βοηθήσει τα μέλη της να πάρουν πιστοποίηση για ποιοτικά και υγειονομικά πρότυπα, όπως το EurepGAP¹ και το HACCP², καθώς και για να εγκαταστήσουν ένα σύστημα παρακολούθησης φυτοφαρμάκων. Η VoedingsTuinbouw Nederland ανέπτυξε επίσης ένα

σύστημα ελέγχου ποιότητας και ένα έργο ανακύκλωσης, και αγόρασε ψυκτικό εξοπλισμό.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα συμβάλλουν στην εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης και τεχνολογιών της πληροφορίας, ώστε τα προϊόντα των μελών να “προηγούνται” της ζήτησης της αγοράς, από πλευράς ποιότητας, ποσότητας και ιχνηλασιμότητας. Η νέα ΚΟΑ δίνει βάρος σε οικολογικές καλλιεργητικές πρακτικές, ιδιαιτέρως μάλιστα στην οικολογική και ολοκληρωμένη διαχείριση (για την αντιμετώπιση ασθενειών). Μέσω ενός επιχειρησιακού προγράμματος μπορούν ακόμη να χρηματοδοτηθούν διευκολύνσεις αποθήκευσης και συσκευασίας, όπως συνέβη στην περίπτωση του συγγραφικού συνεταιρισμού MÓRAKERT, μιας οργάνωσης παραγωγών η οποία δημιούργησε μια μονάδα συσκευασίας και υλικοτεχνικής υποδομής εμβαδού 5300m² και μια μονάδα αποθήκευσης κηπευτικών εμβαδού 6000m².

Για να απλοποιηθούν οι διοικητικές διατυπώσεις αρχής γενομένης από το 2007, η ΚΟΑ 2006 συνδυάζει σε ένα συνολικό προϋπολογισμό 1515 εκατομ. ευρώ τη χρηματοδότηση επιχειρησιακών προγραμμάτων νωπών και μεταποιημένων οπωροκηπευτικών. Η Γενική Διεύθυνση γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης θα εγκαινιάσει το 2007 μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων, όπου οι ελεγκτές θα μπορούν να βρίσκουν λεπτομερειακά στοιχεία βάσει των οποίων θα αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

¹ www.eurepgap.org

² Hazard Analysis and Critical Control Point

Μεταρρύθμιση του καθεστώτος ενίσχυσης για μεταποιημένα οπωροκηπευτικά – Το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση

Ένας από τους κύριους σκοπούς της μεταρρύθμισης του τομέα των οπωροκηπευτικών είναι να εναρμονιστούν οι διαφορετικές καταστάσεις με τις οποίες βρίσκονται αντιμετώπι οι παραγωγοί αυτών των προϊόντων στα κράτη μέλη, με υπαγωγή ολόκληρου του τομέα στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης. Με τη μεταρρύθμιση θα απλοποιηθεί επίσης η διοικητική διαχείριση της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), θα βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των παραγωγών καθώς θα στρέφονται προς την αγορά· θα βελτιωθεί τέλος η προστασία του περιβάλλοντος.

Το καθεστώς ενιαίας πληρωμής εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο του 2003 για τα σιτηρά, το κρέας και τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Προστέθηκαν αργότερα και άλλοι τομείς, μεταξύ των οποίων τα μεσογειακά προϊόντα (λάδι, καπνός, βαμβάκι) και η ζάχαρη. Αυτή η μεταρρύθμιση-ορόσημο του 2003 έβαλε την ΚΓΠ σε μια νέα εποχή, μεταβάλλοντας τον χαρακτήρα των κοινοτικών ενισχύσεων υπέρ του γεωργικού τομέα και της αγροτικής οικονομίας. Τα καθεστώτα ενιαίας πληρωμής αντικατέστησαν την πλειονότητα των επιδοτήσεων (δηλ. των άμεσων ενισχύσεων των παραγωγών). Το νέο σύστημα δεν συνδέεται πλέον με το είδος του προϊόντος (η ενίσχυση έχει αποσυνδεθεί από το παραγόμενο προϊόν). Ένας πολύ σημαντικός λόγος για τον οποίο καθιερώθηκε το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης ήταν για να δοθεί η δυνατότητα στους παραγωγούς να στραφούν περισσότερο προς την αγορά, να ελευθερώσουν το επιχειρηματικό τους δυναμικό, να φέρουν τον γεωργικό τομέα πιο κοντά στην αγορά και τις προτιμήσεις των καταναλωτών, παρά να αποφασίζουν με κριτήριο τις επιδοτήσεις. Το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης εγγυάται στους παραγωγούς μια σταθερή κοινοτική στήριξη του εισοδήματός τους, ανεξάρτητα από τις διαχειριστικές τους αποφάσεις.

Το ποσό που λαμβάνει ως ενίσχυση ο κάθε παραγωγός βασίζεται στην άμεση ενίσχυση που έλαβε στη διάρκεια μιας περιόδου αναφοράς (2000–2002 στην πλειονότητα των τομέων).

Τη στιγμή αυτή, υπάρχουν στα κράτη μέλη πολλές και ανομοιογενείς καταστάσεις στον τομέα των οπωροκηπευτικών. Σε καλλιέργειες με οπωροκηπευτικά εφαρμόζονται τρία μοντέλα στο πλαίσιο των καθεστώτων αποσυνδεδεμένης άμεσης ενίσχυσης (καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης και καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης):

1. Εκεί όπου εφαρμόζεται το ιστορικό μοντέλο αποσύνδεσης, δεν είναι επιλέξιμες ούτε οι καλλιέργειες οπωροκηπευτικών ούτε οι πατατοκαλλιέργειες. Το μοντέλο αυτό εφαρμόζεται σε εννέα κράτη μέλη της ΕΕ-15 (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία και Ισπανία, καθώς και σε τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου).
2. Εκεί όπου εφαρμόζονται τα λεγόμενα περιφερειακά και υβριδικά μοντέλα αποσύνδεσης, είναι επιλέξιμες καλλιέργειες οπωροκηπευτικών (εξαιρούνται μόνιμες καλλιέργειες) και πατατοκαλλιέργειες, με ιστορικά όμως κριτήρια. Το μοντέλο αυτό εφαρμόζεται σε έξι από τα κράτη μέλη της ΕΕ-15 (Δανία, Φινλανδία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Σουηδία και τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου).
3. Στο πλαίσιο των καθεστώτων ενιαίας ενίσχυσης που εφαρμόζονται σε οκτώ από τα κράτη μέλη της διεύρυνσης του 2004 καθώς και στη Βουλγαρία και τη Γερμανία, είναι επιλέξιμες χωρίς περιορισμούς όλες οι εκτάσεις με καλλιέργειες οπωροκηπευτικών, συμπεριλαμβανομένων των οπωρώνων.

Η κατάσταση αυτή με τα διαφορετικά μοντέλα, καιρός είναι να εναρμονιστεί. Η μεταρρύθμιση προβλέπει πλήρη υπαγωγή όλων των καλλιεργητών οπωροκηπευτικών στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης, έτσι ώστε όλες οι εκτάσεις με καλλιέργειες οπωροκηπευτικών καθώς και οι πατατοκαλλιέργειες να είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης. Η μεταρρύθμιση θα καταργήσει διάφορα καθεστώτα υποστήριξης μεμονωμένων προϊόντων που προορίζονται για μεταποίηση, και τα ποσά που θα εξοικονομηθούν από τον προϋπολογισμό θα προστεθούν στα εθνικά καθεστώτα ενιαίας ενίσχυσης.

Λόγω της ποικιλομορφίας που παρατηρείται στον τομέα των οπωροκηπευτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και εξαιτίας των διαφόρων μοντέλων αποσύνδεσης, τα κράτη μέλη θα έχουν τώρα αρκετή ευελιξία στον καταμερισμό των νέων δικαιωμάτων ενίσχυσης βάσει αντικειμενικών κριτηρίων που δεν θα εισάγουν διακρίσεις και για ορισμένη περίοδο αναφοράς. Αν χρειαστεί, και όπως έχει ήδη συμβεί στην περίπτωση κρατών μελών που έχουν εφαρμόσει ένα περιφερειακό/υβριδικό μοντέλο αποσύνδεσης, τα κράτη μέλη θα έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν την αξία των δικαιωμάτων ενίσχυσης που αντιστοιχούν σε άλλους τομείς προς όφελος παραγωγών οπωροκηπευτικών.

Η θετική επίπτωση της ενίσχυσης

Η υπαγωγή των οπωροκηπευτικών στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης θα δεσμεύσει όλους τους παραγωγούς οπωροκηπευτικών με τους κανόνες πολλαπλής συμμόρφωσης. Πρόκειται για κανόνες που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, την παραγωγή ακίνδυνων τροφίμων, την υγεία και καλή μεταχείριση των ζώων, καθώς και τη διατήρηση της εκμετάλλευσης σε καλή κατάσταση με όρους γεωργικούς και περιβαλλοντικούς.

Όσοι παραγωγοί δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των κανόνων πολλαπλής συμμόρφωσης κινδυνεύουν να δουν τις ενισχύσεις τους να μειώνονται.

Με τη μεταρρύθμιση εναρμονίζονται σε όλα τα κράτη μέλη οι κανόνες που διέπουν τις καλλιέργειες οπωροκηπευτικών, λύνεται το πρόβλημα της ανομοιογένειας μεταξύ των παραγωγών του τομέα και εξασφαλίζονται για όλους τους παραγωγούς του τομέα τα οφέλη από μια στήριξη εισοδήματος υπό μορφή ενιαίας ενίσχυσης.

Στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, από καλύτερες θέσεις

Η ενίσχυση για οπωροκηπευτικά που προορίζονται για μεταποίηση ταξινομείται σήμερα στο λεγόμενο «κεχρισμένο κουτί» του ΠΟΕ ως στήριξη που προκαλεί στρέβλωση του εμπορίου. Τέτοια προϊόντα είναι οι τομάτες, τα εσπεριδοειδή, τα ροδάκινα, τα αχλάδια, τα ξερά σύκα, οι σταφίδες και τα ξερά δαμάσκηνα. Όμως, το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης έχει ταξινομηθεί ως «πρά-

σινο κουτί», αφού συνιστά στήριξη του εισοδήματος του παραγωγού και όχι της παραγωγής, με αποτέλεσμα να μην προκαλεί στρέβλωση του εμπορίου. Οι ενισχύσεις που προκαλούν στρέβλωση του εμπορίου είναι ένα από τα κύρια θέματα συζήτησης στο πλαίσιο του γύρου της Ντόχα (ΠΟΕ). Η τρέχουσα μεταρρύθμιση ενδυναμώνει τη θέση της ΕΕ στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ.

Πρώθηση, πρότυπα ποιότητας και εμπορίας

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της κοινής οργάνωσης αγοράς οπωροκηπευτικών, η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδιάζει να επανεξετάσει συνολικά την προσέγγισή της αναφορικά με τα πρότυπα πρώθησης, ποιότητας και εμπορίας. Σκοπός είναι, ο καταναλωτής, είτε στη χώρα του βρίσκεται είτε αλλού, να βρίσκει με μεγαλύτερη ευκολία προϊόντα ποιοτικότερα και υγιεινότερα, ώστε να ενθαρρύνεται έτσι η κατανάλωση οπωροκηπευτικών. Η μεταρρύθμιση αναμένεται επίσης να απλοποιήσει τους κανόνες και τη διαχείριση εκεί όπου ενδείκνυται και είναι δυνατόν.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, στο πλαίσιο μιας υγιεινής διατροφής, η ελάχιστη ημερήσια πρόσληψη φρούτων και λαχανικών είναι 400 γραμμάρια, τιμή που μόνο στην Ελλάδα και τη Φινλανδία συναντάμε σήμερα μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Σε άλλα κράτη μέλη, η κατανάλωση τέτοιων προϊόντων υπολείπεται σημαντικά.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκοπεύει συνεπώς να υποστηρίξει περισσότερο τις προσπάθειες του τομέα για προώθηση της κατανάλωσης οπωροκηπευτικών στην Ευρώπη, και μάλιστα μεταξύ των νέων. Τα κυριότερα μέτρα που προωθεί είναι τα εξής:

- Οι οργανώσεις παραγωγών θα έχουν και στο μέλλον τη δυνατότητα να συμπεριλαμβάνουν μέτρα προώθησης στα επιχειρησιακά τους προγράμματα, με συγχρηματοδότηση από την ΕΕ κατά 50%.
- Η νέα ΚΟΑ προβλέπει και αύξηση της συγχρηματοδότησης από την ΕΕ μέχρι 60% για πρωτοβουλίες που προωθούν την κατανάλωση στις ηλικίες κάτω των 18 ετών.
- Νωπά οπωροκηπευτικά που αποσύρονται από την αγορά σε περιπτώσεις κρίσης, μπορούν να διανέμονται δωρεάν όχι μόνο σε φιλανθρωπικά ιδρύματα αλλά και σε σχολεία, δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα και παιδικές κατασκηνώσεις. Η ΕΕ θα χρηματοδοτεί τέτοια μέτρα κατά 100%.

Πρότυπα εμπορίας

Η ταξινόμηση προϊόντων σύμφωνα με ένα ενιαίο και διεθνώς αποδεκτό πρότυπο αναφοράς διευκολύνει το εμπόριο που βασίζεται στον θεμιτό ανταγωνισμό, και συμβάλλει συνεπώς σε βελτίωση της αποδοτικότητας του τομέα των οπωροκηπευτικών. Παράλληλα, κανόνες που διέπουν τον ορισμό, την παρουσίαση και τη σήμανση προστατεύουν τους καταναλωτές από παραπλάνηση. Υπάρχουν ευρωπαϊκά πρότυπα εμπορίας για τα κυριότερα είδη φρούτων και λαχανικών.

Τα πρότυπα αυτά προβλέπουν απαιτήσεις για:

- **ελάχιστη ποιότητα** – αφορά κυρίως τα εξωτερικά χαρακτηριστικά (εμφάνιση, ατέλειες) και, για ορισμένα φρούτα, τον βαθμό ωρίμασης (περιεκτικότητα σε χυμό, περιεκτικότητα σε ζάχαρη, σφιχτή σάρκα)
- **ταξινόμηση** – έξτρα, κατηγορία I και κατηγορία II, ανάλογα με την εξωτερική εμφάνιση·
- **παρουσίαση και επισήμανση** – μαζί με αναγραφή της χώρας καταγωγής.

Τα ανωτέρω πρότυπα εμπορίας της ΕΕ ευθυγραμμίζονται με διεθνή πρότυπα, όπως αυτά που προωθούνται από την Οικονομική επιτροπή του ΟΗΕ για την Ευρώπη. Τα πρότυπα αφορούν προϊόντα που διακινούνται στο εσωτερικό της ΕΕ, αλλά και προϊόντα που προορίζονται για εισαγωγές και εξαγωγές. Οι έλεγχοι συμμόρφωσης διενεργούνται από τα κράτη μέλη· για εισαγόμενα όμως προϊόντα ελέγχους μπορούν να διενεργούν και εγκεκριμένες τρίτες χώρες. Η αναγνώριση ελέγχων που διενεργούνται από τρίτες χώρες εξυπηρετεί το έργο των εισαγωγέων και τις εθνικές διοικητικές υπηρεσίες. Στην προσέγγιση αυτή θα δοθεί ώθηση μελλοντικά.

Στο πλαίσιο της δέσμευσης που έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για βελτίωση της νομοθεσίας, η μεταρρύθμιση 2006 θα αποτελέσει ένα επιπλέον βήμα προς την κατεύθυνση απλούστερων τρόπων διαχείρισης των προτύπων εμπορίας της ΕΕ.

Δεδομένα και αριθμοί

Ο τομέας των οπωροκηπευτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ αντιπροσωπεύει ποσοστό 3% των καλλιεργούμενων εκτάσεων, από πλευράς αξίας παράγει το 17% του συνόλου της γεωργικής παραγωγής. Σε σύνολο 9,7 εκατομ. γεωργικές εκμεταλλεύσεις στην ΕΕ, 1,4 εκατομ. υπάγονται στον υπόψη τομέα, και απ'αυτές 660 000 είναι επαγγελματικές εκμεταλλεύσεις με εξειδίκευση στα οπωροκηπευτικά.

Στις χώρες μέλη του ευρωπαϊκού νότου, ο τομέας των οπωροκηπευτικών θεωρείται «μετρήσιμο μέγεθος», αφού αντιπροσωπεύει μέχρι ένα τρίτο του συνόλου της γεωργικής δραστηριότητας. Αντίθετα, στη Βόρεια Ευρώπη, σε περιορισμένο μόνο αριθμό κρατών μελών αποτελεί σημαντικό μέγεθος: οι χώρες αυτές είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Κάτω Χώρες και η Πολωνία, όπου αντιπροσωπεύει πάνω από 10% της γεωργικής παραγωγής. Κατά την τελευταία δεκαετία, η παραγωγή κηπευτικών στην ΕΕ-25 αυξήθηκε από 58 σε 65 εκατομ. τόνους, ενώ η παραγωγή φρούτων αυξήθηκε από 36 σε μόλις 39 εκατομ. τόνους.

Στον τομέα παρατηρείται μεγάλη ανομοιογένεια εξαιτίας ικανού αριθμού παραγόντων: ευρύτατο φάσμα προϊόντων, μέθοδοι παραγωγής (θερμοκήπια, ανοιχτές καλλιέργειες κ.λπ), τύποι και μεγέθη εκμεταλλεύσεων, καθώς και δίαυλοι εμπορίας. Ο τομέας χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ένταση εργασίας συγκριτικά με το υπόλοιπο της γεωργικής δραστηριότητας και εκμεταλλεύεται το μεγαλύτερο μέρος του εποχικού δυναμικού εργατών γης.

Ώθηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου

Το ενδοκοινοτικό εμπόριο και το εμπόριο με τρίτες χώρες διαδραματίζουν ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στον τομέα των οπωροκηπευτικών. Στην περίπτωση των κηπευτικών, το σύνολο των εισαγωγών (εσωτερικό εμπόριο και εισαγωγές από τρίτες χώρες) έχει αυξηθεί σημαντικά και ισοδυναμεί πλέον με το 40% περίπου της παραγωγής στην ΕΕ. Η αύξηση αυτή όμως έχει προέλθει από το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ενώ η αντίστοιχη από το εμπόριο με τρίτες χώρες παραμένει σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα.

Η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική σε ό,τι αφορά τα νωπά φρούτα εύκρατου κλίματος, για τα οποία το ενδοκοινοτικό εμπόριο και οι εισαγωγές από τρίτες χώρες αυξήθηκαν με ανάλογο βηματισμό (αντιπροσωπεύουν συνολικά ποσοστό 70% περίπου της παραγωγής στην ΕΕ). Τα τελευταία χρόνια, οι εισαγωγές φρούτων εύκρατου κλίματος από τρίτες χώρες αυξάνονται με υψηλότερους ρυθμούς σε σχέση με το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το μερίδιο των εισαγωγών από τρίτες χώρες στο σύνολο των προϊόντων εύκρατου κλίματος που χρησιμοποιούνται στην ΕΕ ανέρχεται για τα φρούτα σε 20% περίπου (το μερίδιο αυτό για τα κηπευτικά είναι μικρότερο από 5%).

Οι κυριότερες εισαγωγές στην ΕΕ

Μήλα: (900 000 τόνοι περίπου την τελευταία διετία), πορτοκάλια: (περίπου 800 000 τόνοι), αχλάδια: (πάνω από 300 000 τόνοι) και λεμόνια: (πάνω από 200 000 τόνοι). Δεδομένου ότι η ΕΕ εξάγει πολύ λιγότερα νωπά οπωροκηπευτικά προς τρίτες χώρες από όσα εισάγει, το αντίστοιχο εμπορικό έλλειμμα ανέρχεται σε 300 εκατομ. ευρώ ετησίως (μέσος όρος της τελευταίας τριετίας) για τα κηπευτικά και σε > 8 δισεκατ. ευρώ για τα φρούτα (συμπεριλαμβάνονται τα τροπικά φρούτα).

Η αυξανόμενη διεθνοποίηση του τομέα είναι συνέπεια του αυξανόμενου αντίκτυπου των αλυσίδων λιανεμπορίου στη διαμόρφωση των οικονομικών αποτελεσμάτων του τομέα των οπωροκηπευτικών. Πράγματι, οι μεγάλες αυτές αλυσίδες έχουν επεκτείνει τον ρόλο τους στην εμπορία οπωροκηπευτικών κατά την τελευταία δεκαετία στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ. Οι αλυσίδες αυτές αντιπροσωπεύουν σήμερα μεταξύ 70% και 90% του συνόλου των πωλήσεων οπωροκηπευτικών στα κράτη μέλη του ευρωπαϊκού βορρά. Στα κράτη μέλη του ευρωπαϊκού νότου, η παρουσία τους είναι μικρότερη αλλά αυξητική. Με σκοπό να προσφέρουν στους καταναλωτές οπωροκηπευτικά όλο το χρόνο, οι μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου διακινούν νωπά προϊόντα πέρα από εθνικά και κοινοτικά σύνορα, ανάλογα με τις ποσότητες που διατίθενται και τις τιμές. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, οι εισαγωγές φρούτων εκτός εποχής από το νότιο ημισφαίριο έχουν κερδίσει έδαφος στην ΕΕ κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Εξαιτίας της παρουσίας των μεγάλων αλυσίδων λιανεμπορίου, οι μέθοδοι εμπορίας έχουν αλλάξει. Τα νέα χαρακτηριστικά είναι η συγκέντρωση της προσφοράς, οι εξειδικευμένοι χονδρέμποροι, οι «προτιμώμενοι προμηθευτές» και τα ιδιωτικά πρότυπα (π.χ. EurepGar). Η ανάπτυξη των ιδιωτικών προτύπων, τα οποία έκαναν την εμφάνισή τους μαζί με τη μεταρρύθμιση 1996 του τομέα των οπωροκηπευτικών, δίνει μια καλή εικόνα των αλλαγών που έχουν επηρεάσει την εμπορευματική αλυσίδα αυτών των προϊόντων στη διάρκεια της δεκαετίας.

Με οικονομικούς όρους, η επέκταση των μεγάλων αλυσίδων λιανεμπορίου, η μείωση του αριθμού τους και η γεωγραφική διεύρυνση των πηγών εφοδιασμού πέρα από εθνικά και κοινοτικά σύνορα οδήγησαν σε ενδυνάμωση της θέσης τους μέσα στην αγορά απέναντι στους παραγωγούς οπωροκηπευτικών. Η ανάπτυξη εκπαιδευτικών αλυσίδων λιανεμπορίου, στη Γερμανία κυρίως, είναι ένα επιπλέον στοιχείο που καταδεικνύει τις αυξανόμενες πιέσεις που δέχεται ο τομέας της γεωργίας.

Οι κοινοτικοί πόροι

Οι κοινοτικοί πόροι που προορίζονται για τον τομέα των οπωροκηπευτικών ανέρχονται σε 3 % περίπου του προϋπολογισμού της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Αναφορικά με την κοινή οργάνωση αγοράς νωπών οπωροκηπευτικών, η στήριξη στις οργανώσεις παραγωγών μέσω των λεγόμενων επιχειρησιακών ταμείων αντιπροσωπεύει την υψηλότερη δαπάνη, η οποία κατά την τελευταία τριετία ανήλθε σε 500 εκατομ. ευρώ ετησίως κατά μέσο όρο (το σύνολο δαπανών της ΚΟΑ νωπών οπωροκηπευτικών ανήλθε σε 600 εκατομ. ευρώ κατά μέσο όρο ετησίως). Οι δαπάνες για αποσύρσεις και επιστροφές κατά την εξαγωγή έχουν μειωθεί σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία, και ανέρχονται κατά μέσο όρο σε 50 εκατομ. ευρώ.

Παρά τον αυξημένο ρόλο των οργανώσεων παραγωγών στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης 1996 του υπόψη τομέα και τις αυξανόμενες πιέσεις εξαιτίας του ανταγωνισμού (διεθνές εμπόριο, συγκέντρωση δραστηριοτήτων του λιανεμπορίου), ο «οργανωμένος τομέας» δεν αύξησε σημαντικά τον ρόλο του στην εμπορία οπωροκηπευτικών στην ΕΕ· παραμένει σταθερός σε ποσοστό περίπου 40% της συνολικής παραγωγής στην ΕΕ και με 1 400 οργανώσεις παραγωγών περίπου.

Μεταξύ των κρατών μελών, ο υψηλότερος βαθμός οργάνωσης του τομέα παρατηρείται στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες (περίπου 80% του τομέα) και ο χαμηλότερος στην Πορτογαλία και την Ελλάδα (αντιστοίχως 5% και 10%), καθώς και στα νέα κράτη μέλη. Στις χώρες υψηλής παραγωγής οπωροκηπευτικών, όπως είναι η Ισπανία, η Γαλλία και η Ιταλία, ο βαθμός οργάνωσης ανέρχεται σε ποσοστά από 40% μέχρι 50%.